

CÍRKEVNÍ ŘÁDY V ČESKÝCH ZEMÍCH A PŮSOBNÍ PRAŽSKÉHO NUNCIA ANTONIA CAETANIHO V LETECH 1607–1609

TOMÁŠ ČERNUŠÁK

RELIGIOUS ORDERS IN THE CZECH LANDS AND THE WORK OF PAPAL NUNCIO ANTONIO CAETANI IN 1607–1609

Based on Apostolic Nunciature reports of Antonio Caetani in 1607–1609, the author reviews the situation of religious orders in the Czech Lands and their importance for policies of the Holy See with respect to the Habsburg monarchy.

Key words: Apostolic Nunciature – 16th–17th century – Francesco Bonhomini – Antonio Caetani – religious orders – Czech Lands

Papežský nuncius působící u císařského dvora plnil – stejně jako jeho v papežské diplomatické hierarchii níže postavení kolegové ve Štýrském Hradci, Kolíně nad Rýnem, Lucernu a Flandrech – roli zástupce papeže v zásadě ve dvojím smyslu: jako suverénního vládcce Papežského státu a jako nejvyšší hlavy katolické církve.¹ Jeho program se tak zaměřoval nejen na získávání důležitých informací a posilování bilaterálních vztahů mezi císařem a papežem, ale rovněž na přímou či nepřímou podporu struktur katolické církve, ve střední Evropě oslabené, její vnitřní reformu v duchu dekretů tridentského koncilu a na zápas s protestantismem. Tato tendence je zřejmá zejména od pontifikátu papeže Řehoře XIII. (1572–1583), který si zřetelně uvědomil význam instituce nunciatury pro úkoly probíhající protireformace a reformy církve.²

Nuncius u císařského dvora zasahoval poměrně intenzivně do náboženského života také v českých zemích. Stalo se tak především po r. 1583, kdy začal dlouhodobě sídlit – stejně jako celý císařský dvůr – v Praze. Mohl si tak vytvořit poměrně přesnou představu o situaci katolické církve v této oblasti i o možnostech, jak zdejší stav postupným procesem změnit. První v Praze působící nuncius Francesco Bonhomini vytvořil v r. 1584 důkladný rekatalizační a reformní program, který se on i jeho bezprostřední nástupci pokoušeli s různou mírou úspěšnosti prosazovat.³

¹ K problematice této podvojnosti papežské moci viz Paolo PRODI, *Il sovrano pontefice*, Bologna 2006.

² K vývoji nunciatur v oblasti střední Evropy viz Alexander KOLLER, *Nuntiaturberichte aus Deutschland als Quellen zur Landesgeschichte*, Blätter für deutsche Landesgeschichte 133, 1997, s. 37–53; Týž, „ut infirma confirmaret, disrupta consolidaret, depravata converteret“. *Grundlinien der Deutschlandpolitik Gregors XIII.*, Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento/Jahrbuch des italienisch-deutschen historischen Instituts in Trient 30, 2004, s. 391–404; Týž, *Le nunziature di Germania e la loro edizione*, in: Matteo Sanfilippo – Giovanni Pizzorusso (edd.), *Gli archivi della Santa Sede come fonte per la storia moderna e contemporanea*, Viterbo, 2001, s. 109–131; Týž, *Prudenza, zelo e talento. Zu Aufgaben und Profil eines nachtridentinischen Nuntius*, in: Rudolf Leeb – Susanne C. Pils – Thomas Winkelbauer (Hgg.), *Staatsmacht und Seelenheit. Gegenreformation und Geheimprotestantismus in der Habsburgermonarchie*, München 2007, s. 45–59.

³ K aktivitám prvních pražských nunciů viz Karel STLOUKAL, *Papežská politika a císařský dvůr český na předělu XVI. a XVII. věku*, Praha 1925; Týž, *Počátky nunciatury v Praze. Bonhomini v Čechách v l. 1581–1584*, Český

Důležité místo v plánech papežských nunciů hrály pochopitelně církevní řády. Jejich stav v českých zemích v druhé polovině 16. století dobře odrážel dobu náboženských zmatků. Řada pramenů ukazuje, že ve většině řádů vládly krizové jevy. Byl to patrně mimo jiné důsledek šířící se reformace, která se obecně k řeholnímu stavu stavěla odmítavě.⁴ Obklopeny většinou nekatolickým obyvatelstvem neměly kláštery možnost se personálně obnovit, řada z nich se zcela vyprázdnila – ať už prostým vymřením jejich osazenstva, nebo jeho odchodem.⁵ Pro zbývající řeholníky a řeholnice nacházelo okolí jen málo pochopení a jejich dosavadní společenská a náboženská role byla významně znehodnocena. Nedostatek kontroly pak často vedl k úpadku podstatných řádových observancí, zejména dodržování klausury a celibátu.⁶ Podrobné informace o tom nám poskytuje například vizitační zpráva dominikána Feliciána Ninguardy, který navštívil v letech 1572–1577, leckdy opakovaně, velkou část klášterů žebravých řádů v Čechách i na Moravě.⁷

Také v nunciaturních depeších prvních pražských nunciů nacházíme odezvy zmíněných jevů v řeholním prostředí. Již nuncius Bonhomini požadoval po papeži rozšíření svých pravomocí, aby mohl vizitovat všechny kláštery v zemi. Většina řeholníků totiž podle něj byla poskvrněna „hříchy těla“,⁸ až to budí veřejné pohoršení. Příčinu všech potíží viděl v tom, že sem byli z ciziny posíláni špatní řeholníci – často za trest, nebo protože sami nechtěli žít v řeholní kázní. Bylo proto podle něj dobré upozornit představené jednotlivých řádů, aby do českých a moravských klášterů přesouvali pouze kvalitní řádový dorost. V Římě sice uznali oprávněnost Bonhominiho nářků, ale povolení realizovat vizitaci nakonec nedostal.⁹ Podobné stížnosti jsou však slyšet i z korespondence jeho bezprostředních nástupců. Na skandální život řeholního kléru upozorňoval například nuncius Filippo Sega v depeši z 20. května 1586¹⁰ nebo Antonio Puteo dne 23. června 1587¹¹ a 10. prosince 1587.¹²

časopis historický (dále ČCH) 34, 1928, s. 1–24, 237–279; Josef MATOUŠEK, *Kurie a boj o konsistoř pod oboji za administrátora Rezka*, ČCH 37, 1931, s. 16–41, 252–292; Josef BOROVIČKA, *Pád Želinského. Obsazení zemských úřadů v Čechách v letech 1597–1599*, ČCH 28, 1922, s. 277–304; Jan Bedřich NOVÁK, *Über die Bedeutung der Nuntiaturrechnungen für „Die böhmischen Landtagsverhandlungen“*, Mitteilungen aus dem Landesarchiv des Königreiches Böhmen I, 1906, s. 75–116.

⁴ Gustav REINGRABNER, *Die Stellung der Reformation zu den Gelübden – und die Folgen*, in: Thomas Aigner – Ralph Andraschek-Holzer (Hgg.), *Abgekommene Stifte und Klöster in Niederösterreich*, St. Pölten 2001, s. 52–66.

⁵ Pro některé moravské kláštery viz Tomáš ČERNUŠÁK, *Reforma, úpadek a zánik herburského kláštera v Brně*, Brno v minulosti a dnes 17, 2003, s. 115–128; Tž., *Zánik komunity premonstrátek v Nové Říši*, Západní Morava 10, 2006, s. 124–129; Tž., *Svědectví pohnutých časů. Akta provinční kapituly české dominikánské provincie z roku 1567 v kontextu doby*, in: Martin Bedřich – Benedikt Mohelník – Tomáš Petráček – Norbert Schmidt (edd.), *In Spiritu Veritatis*. Almanach k 65. narozeninám Dominika Duky OP, Praha 2008, s. 395–399; Jiří RADIMSKÝ, *Zánik kláštera Rosa coeli v Dolních Kounicích*, Časopis Společnosti přátel starožitností (dále ČSPS) 51–53, 1943–1945, s. 268–274; František V. PEŘINKA, *Zrušení kláštera panen benediktinek v Pustiměři*, Sborník historického kroužku 6, 1905, s. 34–40, 102–107, 246–249; 7, 1906, s. 32–38.

⁶ K situaci řeholních institucí v 16. století v českých zemích viz Zikmund WINTER, *Život církevní v Čechách*, Praha 1895, s. 688–824; František KAMENÍČEK, *Zemské sněmy a sjezdy moravské*, III, Brno 1905, s. 309–319; František KAVKA – Anna SKYBOVÁ, *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepci habsburské rekatolizace Čech*, Praha 1969, s. 181–184.

⁷ Karl SCHELLHASS, *Akten über Reformthätigkeit Felician Ninguarda's in Baiern und Oesterreich 1572–1577*, Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken 1, 1898, s. 39–108, 204–260.

⁸ K. STLOUKAL, *Počátky nunciatury*, s. 260. Stloukal zde uvádí, že řeholníci byli „poskvrnění hříchy masa“. Domnívám se, že patrně omylem přeložil italský výraz „carne“ jako maso, ovšem ten může označovat v přeneseném významu i „tělo“, což se v daném kontextu zdá smysluplnější.

⁹ K. STLOUKAL, *Počátky nunciatury*, s. 260.

¹⁰ Robert REICHENBERGER (ed.), *Nuntiaturrechnungen aus Deutschland. Germanico Malasпина und Filippo Sega*, Paderborn 1905, s. 243, č. 116.

¹¹ „I religiosi, che habitano in questi conventi di Praga et per il regno, con la loro licentiosa vita et poco honesti costumi danno molta occasione di scandalo ai catholici et d'irrisione agli heretici.“ – Joseph SCHWEIZER (ed.), *Nuntiaturrechnungen aus Deutschland. Antonio Puteo*, Paderborn 1912, s. 30, č. 18.

¹² „Dei religiosi tanto huomini come donne è vero, che non si osserva regola né clausura...“ – J. SCHWEIZER (ed.), *Nuntiaturrechnungen*, s. 151, č. 72.

V době, kdy v r. 1607 nastupoval do úřadu nový papežský nuncius Antonio Caetani,¹³ však již celková situace řeholního stavu v Čechách a na Moravě nebyla tak kritická. Je zjevné, že prostředí zde činných církevních řádů od konce 16. století prošlo proměnou. Přestože řády byly stále personálně značně oslabené, objevily se častěji než předtím i v nich reformní tendence a známky určitého oživení. Tak vzniklo několik ohnisek, vedených leckdy výraznými osobnostmi, v nichž se podařilo prosadit obnovu observancí v duchu dekretů tridentského koncilu a odkud byly reformní snahy šířeny i jinam. Pokud vynecháme jezuitský řád, jehož se krizové projevy v podstatě vůbec nedotkly, a který měl již v 16. století velice činorodé koleje v Praze, Českém Krumlově, Chomutově, Jindřichově Hradci, Brně a Olomouci,¹⁴ ze starších řádů se projevila reforma u benediktinů, křížovníků s červenou hvězdou a zejména u premonstrátů, kde hrála důležitou roli opatství v Louce u Znojma, Strahově a Teplé.¹⁵ Ta byla navíc významně doplněna pražskými komunitami rovněž reformně orientovaných kapucínů¹⁶ a observantních františkánů;¹⁷ známky rozvoje lze pozorovat i v případě tamních dominikánů, kteří v té době získali nový klášter u kostela sv. Máří Magdalény.¹⁸

Vstupní instrukce pro nastupujícího nuncia Caetaniho z května 1607 tuto pozvolnou změnu již reflektovala a konstatovala, že řády jezuitů, dominikánů a františkánů dělají v Praze velké pokroky.¹⁹ Dokument je však významný i jiným způsobem – určuje totiž hlavní směry, kterými se měly vztahy nového nuncia k církevním řádům ubírat. Celkem lze takto identifikovat tři směry, přičemž explicitně se řádů týkají pouze dva z nich. Nuncius Caetani dostal na starost dohled nad dodržováním církevní disciplíny, což ovšem mělo platit pro církevní struktury obecně, dále obranu řádů a jejich imunit a svobod proti zásahům a zneužívání světské moci a konečně využívání členů řádů pro prosazování nunciových záměrů a aktivit.²⁰ Všechny tyto úkoly se s různou mírou intenzity průběžně objevovaly

¹³ K osobnosti nuncia Caetaniho viz Silvano GIORDANO (ed.), *Le istruzioni generali di Paolo V. ai diplomatici pontifici 1605–1621*, Tübingen 2003, s. 162–164; Milena LINHARTOVÁ (ed.), *Epistulae et acta Antonii Caetani 1607–1611*, pars I., Pragae 1932, s. I–XVI; *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 16, Roma 1973, s. 120–125.

¹⁴ Z četné literatury k jezuitskému řádu a jeho významu v českých dějinách viz zejména Ivana ČERNEJOVÁ, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 1995; novější literaturu viz Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha 2006.

¹⁵ Bohumil ZLÁMAL, *Příručka českých církevních dějin*, IV, Olomouc 2008, s. 270–272. K reformě u premonstrátů v českých zemích viz Konstantinus PICHERT, *Johannes Lohelius. Sein Leben und seine Tätigkeit im Prämonstratenserorden und als Erzbischof von Prag*, Analecta Praemonstratensia 3, 1927, s. 125–140, 264–283, 404–422; Vilém ONDRÁČEK, *Bl. Jan Lohel*, Olomouc 1938; Jaroslav KADLEC, *Reformní působení strahovského opata Jana Lohelia v premonstrátských kláštorech ve Slezsku a Polsku*, Bibliotheca Strahoviensis 4–5, 2001, s. 91–104; Arnold LUSCHIN VON EBENGREUTH, *Aus der Studienzeit des Abtes von Kloster-Bruck, Sebastian Freytag von Czepiroh*, Zeitschrift des Deutschen Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens 18, 1914, s. 52–57; František V. PEŘINKA, *Opat Šebestián Freytag z Čepiroh*, Časopis Matice moravské (dále ČMM) 24, 1900, s. 321–336; Petr KROUPA et al., *Premonstrátský klášter v Louce. Dějiny – umělecká výtvarná – ikonologie*, Znojmo 1997, s. 30–34.

¹⁶ František TISCHER, *Uvedení řádu kapucinského do Čech okolo roku 1600*, Věstník Královské české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná, 1907, s. 1–55; Vavřinec RABAS, *Řád kapucinský a jeho působení v Čechách v 17. století*, Časopis katolického duchovenstva 77, 1936, s. 217–238, 329–349; 78, 1937, s. 25–41, 393–406.

¹⁷ K obnově pražského františkánského kláštera viz Petr R. BENEŠ, *O trojím těžkém začínání františkánů observantů v Praze (1460–68, 1482–83 a 1604–11)*, in: Petr R. Beneš – Petr Hlaváček (edd.), *Historia Franciscana*, II, Kostelní Vydří 2005, s. 66–104 (zejména s. 90–96); Martin ELBEL, *Alma&Magna: Obnova české františkánské provincie v raném novověku*, in: tamtéž, s. 105–122 (zejména s. 105–106).

¹⁸ Jakub ZOUHAR, *Generální studium dominikánů u sv. Jiljí v Praze v 17. a 18. století*, in: *Historie 2002. Celostátní studentská vědecká konference (3. 12. – 4. 12. 2002)*, Opava 2003, s. 114–137 (zejména s. 117–118).

¹⁹ „In Praga... fanno quivi gran progresso i religiosi, Dominicani, Franciscani et Gesuiti...” – M. LINHARTOVÁ (ed.), *Epistulae*, I, s. 5, č. 4.

²⁰ M. LINHARTOVÁ (ed.), *Epistulae*, I, č. 4, s. 5, 9, 10.

v jeho korespondenci, kterou lze zatím studovat pro první polovinu Caetaniho působení v Praze, tj. pro léta 1607–1609.²¹

Jedním z nejdůležitějších úkolů byla tedy kontrola striktního dodržování církevní disciplíny. Přestože se stav řádů v této době jevil výrazně lepším, než tomu bylo dříve, nacházíme v Caetaniho korespondenci ze sledovaného období let 1607–1609 několik zmínek o určitých vnitřních problémech a konfliktech v nich. V případě dominikánů se tak hned v r. 1607 dovidáme o nějakých neshodách mezi jejich provinciálem a řeholníky.²² Takřka o rok později v březnu 1608 však Caetani původně optimistický pohled na dominikány, který zazníval ze vstupní instrukce, poněkud změnil, když si do Říma stěžoval, že je rád zde zkažený a že se zde cizím řeholníkům nedaří, protože jsou obyvatelstvem nenáviděni.²³ Téhož roku v únoru pak Caetani informoval o jiných neshodách, tentokrát u pražských augustiniánů, kteří nechtěli poslouchat sem vyslaného vizitátora Tillyho.²⁴ Koncem června 1609, v době konání zemského sněmu, psal Caetani o veřejně proklamované apostazi pražského františkána Kašpara Felixe od katolické církve, což k malé radosti nuncia bylo radostně přijímáno a oslavováno zdejšími nekatolíky.²⁵ Církevní disciplíny se týkal i případ žďárského cisterciáckého kláštera, o jehož získání usiloval již nějaký čas kardinál Ditrichštejn, avšak setkal se s odporem tamních mnichů.²⁶ Nuncius Caetani věc důkladně sledoval a dne 6. srpna 1607 informoval Řím o žádosti Ditrichštejna nahradit „údajně nepokojné a vzpurné mnichy“ jinými z téhož řádu.²⁷ O nových jednáních s Ditrichštejnem zpravoval pak až začátkem listopadu. Z možností řešení problému, které se jevily jako reálné, se nunciiovi nejvíce líbil Ditrichštejnův nápad, aby se klášter přeměnil v seminář pro 24 alumnů, z nichž mělo být 16 Moravanů a 8 Čechů.²⁸ Tato myšlenka se zdála být přijatelná i v Římě, ovšem pouze za předpokladu, že s tím budou souhlasit i samotní mniši žďárského kláštera.²⁹ Z další korespondence do července 1609 však tato záležitost zmizela a k jejímu završení tak v této době nedošlo.

Caetani se v duchu vstupní instrukce výrazně staral též o zabezpečení církevní imunity proti zásahům světské moci, a to především v několika kauzách týkajících se církevních řádů. Hned první z nich, kterou zdědil ještě po svém předchůdci Ferrerim,³⁰ byla záležitost

²¹ Antonio Caetani vykonával svůj úřad v letech 1607–1611. Velkou část depeší z období od července 1609 se zatím v archívech nepodařilo nalézt. Problematice papežské politiky v českých zemích, kterou Caetani reprezentoval, jsem věnoval několik nedávno vydaných studií: Tomáš ČERNUŠÁK, *Nuncius Caetani a jeho obrana katolických zájmů v době před vydáním Majestátu Rudolfa II. (1608–1609)*, ČMM 128, 2009, č. 1, s. 35–46; Týž, *La riconciliazione tra gli Asburgo – parte del programma della diplomazia papale nell'anno 1608*, in: Kateřina Bobková-Valentová – Eva Doležalová – Eva Chodějovská – Zdeněk Hojda – Martin Svatoš (edd.), *Roma – Praga/Praha – Řím, Omaggio a Zdeňka Hledíková*, Bolletino dell' Instituto Storico Ceco di Roma – Supplemento 2008, s. 339–344; Týž, *Die Papstpolitik und die Entwicklung des Bruderzwistes in der Korrespondenz des Nuntius Antonio Caetani (September 1608 – Juni 1609)*, in: Václav Bůžek (Hg.), *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg*, Opera historica 14, České Budějovice 2010, s. 211–224; Týž, *Papežská politika v českých zemích za nunciatury Antonia Caetaniho (1607–1609)*, Folia Historica Bohemica 25, 2010, č. 1, s. 7–22.

²² M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, I, s. 13, č. 4.

²³ „La verità è che qui la massa di tutta questa religione di s. Domenico è corrota et i forastieri non c' allignano, perché sono troppo odiati.“ – Milena LINHARTOVÁ, *Epistulae et acta Antonii Caetani*, pars II, Pragae 1937, č. 83.

²⁴ M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, II, č. 76.

²⁵ Archivio Segreto Vaticano (dále ASV), Fondo Borghese, serie II, 169, f. 118r–119v.

²⁶ K osudu žďárského kláštera viz Jan TENORA, *První zánik cisterciáckého kláštera ve Žďáře r. 1614*, Brno 1912.

²⁷ „...per la mutazione di quei monaci, che hora si trovano nella sua abbazia di Sarra presupposti come inquieti et seditiosi...“ – M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, I, č. 71.

²⁸ M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, I, č. 217.

²⁹ „Quando si potesse far maggior frutto in Moravia col mezo del seminario che Vostra Signoria propone, et che li monaci de la badia di Sarra non contradicessero, non dispiacerebbe il pensiero.“ – M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, I, č. 239d.

³⁰ J. B. NOVÁK, *Über die Bedeutung*, s. 85.

dvou jezuitů z Kladska, obviněných císařem z držení apologie odsouzeného Jiřího Popela z Lobkovic. Zde se Caetani pokusil zabránit, aby byli souzeni laicky.³¹ Přestože byli oba jezuité vyslýcháni dne 17. července 1607 v arcibiskupském paláci českým místokancléřem Jindřichem Domináčkem z Písnice,³² nedošlo – patrně též díky nunciovým zásahům – k jejich odsouzení a oba dva se mohli vrátit zpět do svého působiště.³³ Svobody církve hájil nuncius i v případě církevních statků, patřících velehradskému a starobrněnskému klášteru, které získal od císaře Karel z Lichtenštejna výměnou za poskytnutí sumy 100 000 tolarů.³⁴ Zde však po celou sledovanou dobu k žádnému konkrétnímu řešení nedošlo.³⁵ Podobně v září 1608 podal Caetani stížnost tajné radě proti nařízení české komory uplatnit na jí podřízené kláštery novou daň.³⁶ Byl sice o něco později ujišťován, že nepochybně dojde k odvolání tohoto nařízení,³⁷ v říjnu se ovšem dozvěděl, že reálné možnosti tajné rady působit na českou komoru jsou jen velmi malé.³⁸ Zdá se, že tato záležitost nedopadla pro Caetaniho úspěchem a odvolání daně klášterů se mu nakonec prosadit nepodařilo, protože v listopadu 1607 si stěžoval do Říma, že dokud se v zemi nezmění způsob vlády, budou podobné případy stále tématem pro každého z pražských nunciů.³⁹

Pojetí církevních svobod a dominikánského řádu se týkala zase jiná kauza. V polovině roku 1608 musel totiž nuncius mírnit ostrou nespokojenost, kterou vyjádřil samotný papež Pavel V. s postupem českého provinciála dominikánů. Podle informací, které papež dostal od pražského arcibiskupa Karla z Lamberka,⁴⁰ měl provinciál dominikánů údajně podřídit kláštery své provincie české komoře.⁴¹ Ve skutečnosti však šlo o nedorozumění. Pražská svatovítská kapitula totiž předala řádu k využití kostel sv. Marie Magdalény v Praze na Malé Straně, ovšem i s několika poddanými. Proti tomu se provinciál ohradil písemnou stížností na českou komoru, což bylo nakonec hodnoceno pouze jako nedopatření z neznalosti poměrů. Nunciovi se potom podařilo zařídít zcela novou dohodu mezi kapitulou i dominikány ke spokojenosti obou stran.⁴²

Církevní řády však nepředstavovaly pouze vlastní předmět zájmu a péče pražského nuncia Caetaniho. Využíval pochopitelně též možností, které mu jednotlivé řády mohly nabídnout pro prosazování cílů jím realizované papežské politiky v českých zemích i v Římské říši. V rámci jeho obecného záměru posilování katolického vlivu v této oblasti se Caetani staral především o to, aby zde mohli působit kvalitní řeholníci a kazatelé, a to v dostatečném počtu. V březnu 1608 žádal v Římě, aby mohl v Praze i nadále zůstat jistý kapucín Marek, který měl velmi dobrá německá kázání, navštěvovaná v hojně míře i nekatolíky,⁴³ a tento záměr mu byl v Římě posléze schválen.⁴⁴ Stejně tak se Caetanimu podařilo v r. 1608 udržet v Praze již osvědčeného a proslulého kapucínského kazatele Vavřince z Brindisi, když

³¹ M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, I, č. 18.

³² M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, I, č. 54.

³³ M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, I, č. 68.

³⁴ K tomu viz Karel STLOUKAL, *Karel z Lichtenštejna a jeho účast na vládě Rudolfa II.*, ČČH 18, 1912, s. 21–37, 153–169, 389–434 (zejména s. 29–33).

³⁵ Zejména viz M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, I, č. 44, 76c, 112, 167, 225.

³⁶ M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, I, č. 109.

³⁷ M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, I, č. 139.

³⁸ M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, I, č. 220.

³⁹ M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, I, č. 244.

⁴⁰ K jeho životu viz Václav BARTŮNEK, *Karel z Lamberka, pražský arcibiskup*, ČSPS 51, 1943, s. 174–214.

⁴¹ M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, II, č. 147e.

⁴² M. LINHARTOVÁ, *Epistulae et acta Antonii Caetani*, pars III, sectio I, Praha 1940, č. 5.

⁴³ M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, II, č. 118.

⁴⁴ M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, II, č. 139a.

hrozilo, že by se mohl ujmout úřadu provinciála v jedné z italských řádových provincií.⁴⁵ V červenci 1607 podpořil rovněž žádost provinciála dominikánů Zikmunda Gonzagy, aby byl početní stav provincie doplněn vysláním 8–10 kvalitních řeholníků.⁴⁶ Služeb jezuitů využíval Caetani ke zcela jiným úkolům. Opakovaně mu sloužili jako překladatelé důležitých českých či německých textů, jejichž latinskou verzi pak posílal do Říma jako přílohy svých depeší. V říjnu 1608 mu tak přeložili do latiny Českou konfesi,⁴⁷ koncem prosince pak požadavky slezských stavů vůči císaři.⁴⁸ Jednotliví řeholníci se však uplatnili i ve zcela specifických úkolech ve prospěch papežství. Františkán Egidio de Malines v nunciových službách a s jeho pověřením realizoval v březnu a dubnu 1609 doslova výzvědnou misi v Bamberku, kde měl zjistit, co je pravdy na zprávách o příznivé náklonnosti tamního biskupa Johanna Philippa von Gebsattel vůči protestantismu.⁴⁹ Již zmíněný kapucín Vavřínek z Brindisi byl pak Caetaním a španělským vyslancem Zuñigou v červnu 1609 vyslán na tajnou misi ke španělskému králi Filipu III., kterého měl přimět k podpoře plánu bavorského vévody Maxmiliána na založení Katolické ligy, což se mu skutečně posléze podařilo.⁵⁰

Jak je patrné, představovaly církevní řády pro nuncia Antonia Caetaniho v letech 1607–1609 velmi důležité téma, které se pravidelně objevovalo v jeho korespondenci se Státním sekretariátem v Římě. Caetani ze své pozice přímého zástupce papeže ve sledované době intervenoval vždy, když se mu zdálo, že jsou imunity a práva řádů ohrožovány světskou mocí. Neváhal však rovněž využívat řeholníky k často dosti specifickým úkolům ve prospěch papežské diplomacie. To vše naznačuje oprávněnost tvrzení, že se církevní řády – i přes ojedinělé disciplinární problémy (ve srovnání s obdobím aktivity Caetaniho předchůdců v osmdesátých letech 16. století) – nacházely již ve zcela odlišné situaci.

TOMÁŠ ČERNUŠÁK

Kirchenorden in Böhmen und das Wirken des Prager Nuntius Antonius Caetanis 1607–1609

ZUSAMMENFASSUNG

Im Unterschied zu den 80er Jahren des 16. Jahrhunderts wies das Milieu der Kirchenorden in Böhmen unter dem Prager Nuntius Antonius Caetani in den Jahren 1607–1609 eine deutliche Veränderung auf. In seiner Korrespondenz als Nuntius kamen die Orden nicht mehr nur als eine Institution mit disziplinaeren Problemen vor. Der Nuntius zögerte nicht, zu ihrer Verteidigung immer dann aufzutreten, wenn ihm ihre Rechte und Immunitäten bedroht erschienen. Oft nutzte er auch die Dienste der Ordensleute bei der Durchsetzung der Rekatholisierung sowie bei ganz spezifischen diplomatischen Aufgaben.

Deutsche Übersetzung Wolf B. Oerter

⁴⁵ M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, III/1, č. 6, č. 24.

⁴⁶ M. LINHARTOVÁ, *Epistulae*, I, č. 32.

⁴⁷ ASV, Fondo Borghese, serie II, 148, f. 88r–88v.

⁴⁸ ASV, Fondo Borghese, serie II, 148, f. 245r–246r.

⁴⁹ Tomáš ČERNUŠÁK, *Františkáni jako papežští vyzvědači v Bamberku v roce 1609*, in: Petr R. Beneš – Petr Hlaváček – Ctirad V. Pospíšil (edd.), *Františkánství v kontaktech s jiným a cizím*, Praha 2009, s. 220–223.

⁵⁰ Tomáš ČERNUŠÁK, *Pražská nunciatura a počátky Katolické ligy*, ČCH 108, 2010, s. 114–126.